
На основу члана 35. става 9. Закона о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09 и 81/09) и члана 52. тачка 19. Статута општине Кучево ("Службени гласник општине Кучево", број 12/08, 8/09 и 4/10), Скупштина општине Кучево на седници одржаној дана 14.11.2011. године, донела је:

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ КУЧЕВО

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

На основу **Одлуке о изради Просторног плана јединице локалне самоуправе Кучево** бр.6-1-126/09-01, донете 12.11.2009. године ("Службени гласник општине Кучево" бр. 8/09) на седници Скупштине општине Кучево), приступа се изради Просторног плана јединице локалне самоуправе Кучево (у даљем тексту: Просторни план) поверена је Д.о.о „ИНФОПЛАН" из Аранђеловца.

Просторни план ради се у складу са Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09), Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС", бр. 135/2004) и Законом о Просторном плану Републике Србије ("Службени гласник РС", број 88/10) и другим релевантним законима и уредбама.

Просторни план представља основни плански документ за усмеравање и управљање дугорочним одрживим развојем локалне заједнице, коришћењем, организацијом и уређењем простора општине Кучево. Овим планом се разрађују основна стратегијска одређења, планска решења и смернице утврђене Просторним планом Републике Србије.

Временски хоризонт Просторног плана општине Кучево одређен је за време од 2010. до 2022. године, тако да се имплементација остварује кроз 3 етапе средњорочног програма од по 4 године, за које време се (кроз Просторни план) доноси и уговор о имплементацији.

Просторни план јединице локалне самоуправе Кучево је важан документ локалне заједнице, у коме су дате будуће смернице политике и организације друштвеног и привредног система, план инфраструктуре, заштите и коришћења животне средине и споменика културе природних и створених ресурса и споменика културе.

Садржина просторног плана општине је одређена чланом 20. Закона о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", број 72/09 и 81/09) и члановима 6.-10 Правилника о садржини, начину и поступку израде планских докумената ("Службени гласник РС", број 31/2010) и Измени и допуни Правилника о садржини, начину и поступку израде планских докумената ("Службени гласник РС", број 69/2010).

I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

1. ОБУХВАТ И ГРАНИЦА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Општина Кучево налази се у североисточном делу Србије и неточном делу Подунавског региона, са простирањем од 21*29 до 21*57 источно од Гринича, односно 44* 19 до 44*37 северне географске ширине.

Кучево је економски и културни центар општине, налази се у средњем току Пека на самом улазу у Каонску клисуру. Долина Пека је основни правац комуницирања, те су ова насеља саобраћајно ослоњена на магистрални пут Београд-Пожаревац-Мајданпек, који прати речни ток. Од овог правца одваја се правац регионалног пута Петровац-Кучево-Голубац. Паралелно са током Пека и трасом магистралног пута, изграђена је железничка пруга (Београд-Бор-Ниш-Београд) чиме је територија општине Кучево укључена у јединствен систем железница.

Општина се граничи са суседним општинама: Голубац, Велико Градиште, Мало Црниће, Петровац, и Жагубица из региона Подунавља и општином Мајданпек на истоку.

Територију општине чине: део Браничева, област ниског подбрђа богатог житом и Звижд планинска област, коју карактеришу шуме, стока и рудно богатство.

Општина Кучево просторе се на површини око 721км² и има 24.839 становника и то 18.639 стално настањених и 6200 становника у иностранству.

По својој просторној величини она је једна од мањих општина у Србији. Просечна густина насељености је око 20 становника по 1ха.

Просторни план општине Кучево обухвата територију општине Кучево, која се простира на 721 км², има 26 насеља, 29 катастарских општина и 22 регистроване месне заједнице.

1.1. Катастарске општине

Ред.бр.	Катастарска општина	Површина (ХА)		
1	Благојев Камен	718	26	16
2	Буковска	4655	54	32
3	Велика Бресница	539	54	41
4	Волуја	16 084	55	49
5	Вуковић	863	14	69
6	Дубока	3 207	93	12
7	Зеленик	521	61	70
8	Каона	2346	71	24
9	Кучајна	2703	95	19
10	Кучево 1	2691	11	30
11	Кучево 2	149	27	65
12	Кучево 3	143	45	70
13	Љешница	936	87	17

14	Мала Бресница	361	31	04
15	Мишљеновац	1600	42	24
16	Мустапић	2255	64	64
17	Нересница	6702	97	15
18	Гложана	5051	34	38
19	Половац	1506	54	04
20	Раброво	1664	67	58
21	Равниште	671	88	23
22	Раденка	4507	08	55
23	Ракова Бара	2455	69	50
24	Сена	1208	60	15
25	Српце	448	53	69
26	Турија	2189	39	25
27	Церемошња	2729	74	61
28	Церовица	719	47	87
29	Шевица	2498	05	56

2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА

2.1. ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ („Службени гласник РС”, број 88/10)

Законом о Просторном плану Републике Србије и **Просторним планом Републике Србије** („Службени гласник РС”, број 88/10) утврђена су основна стратегијска одређења, планска решења, смернице и пропозиције које се односе и на подручје општине Кучево:

Основни циљеви развоја Републике су применљиви и на подручје Кучева:

- Уравнотежен регионални развој и унапређена социјална кохезија
- Регионална конкурентност и приступачност
- Просторно функционална интегрисаност у окружење
- Заштићена и унапређена животна средина
- Заштићено и одрживо коришћено природно и културно наслеђе

Остварење циља **равномернијег размештаја становништва** могуће је постићи развојем полицентричног модела урбанизације и политиком регионалног развоја, који би требало да умање досадашње негативне ефекте у демографској, економској, социјалној и осталим сферама, настале брзим и неконтролисаним одвијањем миграција.

У општини Кучево постоје урбана подручја угрожене животне средине. За ова подручја треба спречити даљу деградацију и обезбедити побољшање постојећег стања, како би се умањила деградираност животне средине као ограничавајућег фактора развоја. Потребно је одредити најадекватнији начин коришћења природних ресурса и простора са циљем очувања природних вредности и унапређења животне средине.

Регионални урбани центри којима гравитира Кучево је урбани центар државног значаја - Пожаревац. Налази се на развојној осовини I I ранга.

У периоду после 2014. године, а у правцу остваривања циљева просторног развоја Републике Србије, планска решења у области путног саобраћаја су активности на:

државном путу I реда Пожаревац - Кучево - Мајданпек - граница са Бугарском (М-24);

Планска решења обухватају активности на путним правцима и путној инфраструктури које је регионалног (или више регионалног) значаја и може представљати приоритетну активност у

оквиру тих територијалних целина уз сагласност надлежних републичких институција. У области обновљивих извора предвиђа се изградња објеката обновљивих извора енергије за дистрибуирану производњу електричне енергије, и то:

топлане и когенеративна постројења на биомасу, комунални и индустријски отпад, мале хидроелектране (по Катастру из 1987. године постоје око 860 локација које треба на локалном нивоу проверити, при чему су за већ многе мале ХЕ дате енергетске дозволе); соларне електране;

Начин насељавања и структура економских делатности биће усмерен на јачање већих урбаних центара. Посебно су важни простори са значајним природним ресурсима и вредностима. У складу са основним дугорочним циљевима, концептом и критеријумима развоја и организације туристичке понуде, утврђена је класификација туристичких простора, између осталог и источне туристичке зоне- приоритет међу новим туристичким просторима обухватају и Хомолске и Кучајске планине (I и II степена).

За **заштиту природе и њених вредности** значајну улогу имаће заштићена и презентирана природна добра која ће до 2014. године покривати преко 10% територије Србије. Очување биодиверзитета према светским и европским конвенцијама и протоколима представља приоритет просторног развоја Србије. У планском периоду, статус проглашених заштићених подручја имају заштита планинских подручја (заједно са заштитом изворишта и водотокова прве категорије).

Општина Кучево припада зони од преко 8 °МСС. Такође је покривено подручјима која су најугроженија процесом клижења тла, потенцијално плавним подручјима и подручјима ексцесивне ерозије.

Међу **природним ресурсима** посебан значај имаће одрживо и строго контролисано коришћење водних ресурса као и заштита вода од нерационалне приватизације, загађења и неадекватног коришћења. Површинске воде ће имати посебан значај уз неопходне грађевинске интервенције за њихово акумулирање и пречишћавање. Посебна заштита предвиђена је за изворишта подземних вода.

Регионални системи за снабдевање водом највишег квалитета - у Републици Србији се реализује 18 регионалних система за снабдевање водом насеља и индустрија које захтевају воду највишег квалитета.у ту категорију се налази и Кучево са акумулацијом Буковска река

Приоритет има заштита **пољопривредног земљишта** и очување његовог биодиверзитета за производњу хране. Кључна мера је спречавање неконтролисаног или нерационалног покривања квалитетног пољопривредног земљишта грађевинским објектима, у првом реду контролом обима и структуре тзв. *гринфилд* инвестиција.

Шуме ће плански бити саниране и увећаване на одржив начин како би зелена и дрвна маса добиле већу стратешку улогу у развоју појединих регионалних целина. Утолико ће и пољопривредно и шумско земљиште бити предмет систематске планске, законодавне и економске контроле. Ангажовање алтернативних, обновљивих извора енергије (геотермална енергија, сунчева енергија, ветроенергија, хидроенергија) ће у томе имати посебну улогу у појединим деловима Србије где за то постоје повољни услови. Минералне сировине ће бити коришћене на одржив начин као необновљив ресурс. Кучево је подручје покривено важнијим лежиштима неметала, квартарни седиментима и рудницима у експлоатацији.

Физичка уређеност простора и заштићена животна средина треба да повећају степен привлачности Србије за инвеститоре и туристе, али и јачање идентификације становника са својим животним окружењем. Ово, пре свега, подразумева темељно чишћење Србије, а изнад свега развој свести и едукацију грађана и локалне администрације. Бесправна градња која најозбиљније угрожава идентитет, функционисање и уређење насеља и предела мора да буде апсолутни приоритет у нормативном и апликативном смислу са посебном одговорношћу локалне управе и администрације на регулисању и превенцији овог начина грађења и коришћења простора.

На тему економско-регионалне интерактивности издвојено је:

Источна Србија, као целина изузетних природних али тешко угрожених демографских потенцијала, ће имати значајан проблем код обнове демографске структуре (укупни контингент, старосна, квалификациона) а кроз то и мобилизирања економских развојних пројеката. се Кучајске планине које чине природну границу општине.

Концепција просторног развоја високопланинских подручја заснива се на следећом полазиштима:

- основни потенцијал представљају природни ресурси и природне вредности; упориште заштите представља утврђивање зона са диференцираним режимима заштите и одрживог коришћења природног и културног наслеђа; упориште развоја представља усклађивање туристичких и комплементарних активности са природним потенцијалима и ограничењима, капацитетом простора, режимима заштите и локационим критеријумима;

- одрживи развој еколошко прихватљивих, традиционалних делатности (пољопривреде, на бази производње органске хране, шумарства и др), и еколошко прихватљивих нових активности, у првом реду целогодишњег туризма;

- функционално повезивање и интеграција долињске и брдско-планинске привреде и кооперација планинског становништва и урбаних центара; континуирано очување и развој културног идентитета локалног становништва, који омогућавају креативан однос према заштити и развоју планина и уређењу простора.

- очување и заштита водних ресурса, пољопривредног и шумског земљишта и коришћење обновљивих извора енергије;

Развој руралних предела, који су најзаступљенији на територији Србије, заснива се на уважавању њиховог специфичног предеоног карактера, затечених вредности и капацитета предела.

- очување хетерогене регионалне и локалне структуре кроз: очување отворених поља (њива, винограда, пашњака и ливада) у претежно шумским пределима;

- подизање високих шума, линијских зелених коридора и еколошких мрежа (живице дуж међа, озелењавање дуж речних долина и саобраћајница, рубних зона насеља);

- усклађивање изградње инфраструктурних објеката (нпр. хидроцентрали) са карактером предела и обезбеђење њиховог мултифункционалног коришћења;

- избегавање изградње на предеоно изложеним локацијама, као и у плавним и ерозионим подручјима;

- очување специфичне мреже насеља, изграђивање и груписање објеката у складу са традицијом грађења у пределу.

Развој и размештај индустрије: селективно лоцирање малих индустријских капацитета у мањим градовима, општинским и секундарним центрима критично-развојног подручја (недовољно развијеног, емиграционог, депопулационог); Потенцијални појас индустријског развоја са индустријским центрима је и појас Пожаревац Мајданпек

Заштита непокретних културних добара:

- интегрална заштита културних добара са простором у коме се налазе, као и обавезна интеграција са заштитом природе у природним просторима;

- третирање културних добара и њихове заштите као економског потенцијала развоја подручја;

- заштита непокретних културних добара од непланске градње и реконструкције, којима се деградира окружење културног добра, идентитет и интегритет добра;

- неопходност додатних истраживања ради потпуног евидентирања и валоризације добара, посебно културно-историјских целина и културних подручја, као и њиховог третмана у планским документима;

- установљење заштитне зоне - заштићене околине добара (утврђују службе за заштиту споменика културе и природе) и околног простора (предела) од значаја за презентацију добра (утврђује се одговарајућим планским документом);

- са аспекта планирања, посебан третман треба да добију сеоска подручја са вредним примерима аутентичне народне архитектуре, специфичних типолошких одлика и амбијената, са историјским наслеђем, културолошким и традиционалним одликама од значаја за разумевање историје и културе народа и начина живота у сеоским заједницама;

Цео план припада културном подручју, а посебно се у њему налазе међународне културне стазе.

2.2. ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ НАЦИОНАЛНОГ ПАРКА ЂЕРДАП (Сл. гласник СРС бр. 34/89)

Просторни план подручја Националног парка Ђердап (у даљем тексту: Просторни план), које је одређено у складу са Законом о Националном парку Ђердап ("Службени гласник СРС", број 29/88), садржи: границе подручја Националног парка Ђердап (у даљем тексту: Национални парк); критеријуме организације, уређења и коришћења подручја Националног парка (циљеви и задаци заштите и развоја; природа, природне вредности и непокретна културна добра; намена површина; основе и смернице за организацију, уређење и коришћење простора; мере и услови очувања, заштите, унапређивања и коришћења подручја Националног парка; мере за остваривање Просторног плана); и графичке приказе.

Територија општине Кучево није у обухвату овог плана већ у ширем окружењу.

ГРАНИЦЕ ПОДРУЧЈА НАЦИОНАЛНОГ ПАРКА

Подручје Националног парка налази се на територији општина Голубац, Мајданпек и Кладово, у оквиру 16 катастарских општина (у даљем тексту: КО) Голубац (део), Брњица, Добра, Бољетин, Доњи Милановац, Мајданпек (део), Мосна, Тополница (део), Голубиње (део), Мироч (део), Текија, Петрово Село, Сип, Давидовац (део), Кладушница (део), Подвршка (део).

Површина Националног парка износи 63.608,45 ха, од тога на територији општине Голубац 18.116,55 ха, на територији општине Мајданпек 29.467,15 ха и на територији општине Кладово 16.024,75 ха.

Границе Националног парка Ђердап утврђене Законом о националним парковима ("Службени гласник РС", бр. 39/93, 44/93 - исправка, 53/93 - други закон, 67/93 - други закон, 48/94 - други закон, 101/05 - други закон), односно Законом о заштити природе ("Службени гласник РС", број 36/09).

Према овим прописима подручје Националног парка Ђердап налази се на територији општина Голубац, Мајданпек и Кладово. Површина Националног парка износи 63.608,45 ха.

Дакле, подручје Национални парк Ђердап не налази на територији општине Кучево.

У току су активности на изради новог просторног плана подручја посебне намене за Национални парк Ђердап и то на основу ОДЛУКЕ О ИЗРАДИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ НАЦИОНАЛНОГ ПАРКА "ЂЕРДАП" (Сл. гласник РС бр. 16/09) чији је саставни део Програм за израду Просторног плана

Према Програму:

Подручје Просторног плана обухвата делове територије општина Голубац, Кладово, Кучево, Мајданпек и Неготин, и то: на територији општине Голубац целе катастарске општине Брњица, Голубац, Двориште, Добра и Кривача; на територији општине Кладово целе катастарске општине Велика Каменица, Давидовац, Кладово, Кладушница, Манастирица,

Петрово Село, Подвршка, Сип и Текија; на територији општине Кучево целе катастарске општине Вољуја и Раденка; на територији општине Мајданпек целе катастарске општине Бољетин, Голубиње, Доњи Милановац, Мајданпек, Мироч, Мосна, Рудна Глава и Тополница; на територији општине Неготин целе катастарске општине Вратна и Уровица.

Просторни план обухвата подручје које се налази на деловима територије општина Голубац, Мајданпек, Кладово, Кучево и Неготин. Укупна површина прелиминарног подручја Просторног плана износи 1.542 км², док ће се коначне границе утврдити Предлогом плана. У оквиру овог подручја Национални парк "Ђердап" заузима 63.608,45 ха, а заштитна зона која обухвата простор уз Национални парк "Ђердап" износи 90.629,43 ха.

Сам Национални парк "Ђердап" заузима 63.608,45 ха, од којих се на подручју општине Голубац налази 18.116,55 ха, општине Мајданпек 29.467,15 ха и општине Кладово 16.024,75 ха. Националним парком су обухваћене 16 катастарских општина (у целини или делови) са подручја голубачке (Голубац - део, Брњица и Добра), мајданпечке (Бољетин, Доњи Милановац, Мосна и делови КО Мајданпек, Тополница, Голубиње и Мироч) и кладовачке општине (Текија, Петрово село, Сип и делови КО Давидовац, Кладушница и Подвршка).

Табела 1. Површине планског подручја под различитим режимима заштите

Заштитна зона која обухвата простор уз Национални парк "Ђердап" износи око 90.000 ха, односно 58,8% планског подручја. Заштитна зона простира се у оквиру делова осам напред наведених катастарских општина - Голубац, Мајданпек, Тополница, Голубиње, Мироч, Давидовац, Кладушница и Подвршка (које делом припадају подручју националног парка) и 11 целих катастарских општина Двориште, Кривача (општина Голубац), Рудна Глава (општина Мајданпек), Велика Каменица, Кладово и Манастирица (општина Кладово), **Вољуја и Раденка (општина Кучево)** и Вратна и Уровица (општина Неготин).

На територији општине Голубац подручје Просторног плана захвата целе катастарске општине Брњица, Кривача, Двориште, Добра и Голубац, укупне површине 235 км². У општини Мајданпек подручју Просторног плана припадају целе катастарске општине: Бољетин, Голубиње, Доњи Милановац, Тополница, Мироч, Мосна, Рудна Глава и Мајданпек, укупне површине 636 км². Са територије општине Кладово у оквиру Просторног плана су целе катастарске општине Велика Каменица, Давидовац, Текија, Кладушница, Манастирица, Сип, Петрово Село, Подвршка и Кладово, укупне површине 323 км². На територији општине Кучево Просторном плану припадају целе катастарске општине Вољуја и Раденка, укупне површине 206 км², а са територије општине Неготин целе катастарске општине Вратна и Уровица, укупне површине 141 км².

Према граници - заштитној зони која обухвата простор уз Национални парк "Ђердап" припадају две КО на територији општине Кучево и обзиром да још увек није урађен Концепт новог ПП немогућа је дубља интерпретација ово подручја посебне намене.

3. ИЗВОД ИЗ КОНЦЕПТА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

3.1. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА СТАЊА

3.1.1. Природни услови

Климатске карактеристике

Географска ширина, надморска висина и положај котлине у сливу Пека у односу на

доминантне правде кретања ваздушних маса, суделују у обликовању општих и специфичних климатских одлика на подручју општине Кучево.

Подручје плана има одлике **умерено континенталне климе** и одвајају се две климатске средине. Узрок томе је Каонска клисура кроз коју је отекло Звиждо језеро и која Браничево широко отворено према Панонској низији, одваја од Звижда који је опет затворен и опкољен планинским масивима, па се општа констатација допуњује јаче израженим утицајима планинске климе.

Највише кишних дана је заступљено у мају и јуну месецу а најмање у септембру и октобру. Средња годишња температура је 11,3 степена.

Може се закључити да ово подручје има релативно стабилне промене климатских елемената у току године.

- **Геолошке карактеристике терена и преглед минералних сировина**

Појаве и лежишта минералних сировина на територији листа Кучево су многобројне и разноврсне. Оне су настале у више текто-магматских циклуса: бајкалском, каледоно-херцинском и алпском старијем и млађем (алпски с. стр.); у разним стадијумима развоја циклуса: геосинклиналном, орогеном и посторогеном; у седиментним, вулканогено-седиментним и магматским формацијама и комплексима.

Појаве и лежишта бајкалског тектомагматског циклуса

Геосинклинални стадијум горњопротерозојско-старијепалеозојске (доњокамбријске) старости, праћен је настанком вулканогено-седиментне заједнице стена (дијабаз-спилит-кератофирска формација), које су касније метаморфисане у условима фације зелених шкриљаца. У вези са геосинклиналним магматизмом настале су појаве гвожђа које одговарају импрегнационом и жичном типу оруђења. Појаве су у Чезави, Крављачи, Десној Добранској реци, Јастребовом потоку, Ранитовом потоку и др.

Орогени стадијум и консолидација инверсне структуре, праћен је гранитским плутонизмом - леукогранити, аплит-гранити и аплити од којих се одвајају кварцне жице. За овај магматизам се мора везати макар онај број хидротермалних златоносних жица, изван дислокација Благојевог камена, које су као кварцна сочива са самородним златом сконцентрисане у равни фолиације, углавном у кварц-серицит-хлоритским шкриљцима са биотитом, затим у хлоритским шкриљцима са албитом и епидотом, реде у актинолитшким шкриљцима.

После бајкалске мобилизације у већ очврслим стенама у одређеним дислокацијама је настао перидотит-габро-гранитски комагматски комплекс Антине чуке и Благојевог камена. На Антиној чуки у серпентинисаном перидотиту су појаве импрегнационог типа хрома и никла.

У дислокацији Благојевог камена, од аплитских жица се одвајају кварцне жице са минералима волфрама и злата.

- **Геоморфолошке одлике терена**

Рељеф се може сврстати у два типа рељефа: равничарски и брдско планински. Први чини алувион Пека са притокама, полувијални наноси и терасни платои, као и хоризонтални и субхоризонтални делови терена.

Алувион Пека простира се на дужини од 50км, са ширином од неколико десетина метара, до једног километра. Највиша кота је 242м (Благојев Камен), са стрмим падом до коте 192м (Волуја), са стрмим и пошумљеним долинским странама надаље релативно благо пада према најнижој коти од 110м (Зеленик), Од Волује до Кучева десна долинска страна је непошумљена, са постепеним прелазом према брдско-планинском типу, док је лева стрмија и већим делом пошумљена. Напуштајући Кучево, долине прелазе у клисуру, а од Каоне се постепено шире са доста стрмим и пошумљеним странама, да би се од насеља Мишљеновац нагло проширила, а стране-нарочито лева, постале блаже. Једини комуникативни правци су дуж долине бочних потока, чије су алувијалне равни уже и на хипсометријским вишим деловима терена, са претежно стрмим и делимично пошумљеним странама.

Полувијални наноси и терасни платои формиран су на ушћима потока и вододерина у Пек, а речне терасе на његовим долинским странама на хипсометријски вишим деловима терена. Многа насеља у северозападном делу, као што су Раброво, Зеленик, Вуковић, Сена, Љешница, Мишљеновац и Мустапић, својим највећим делом лоцирана су на овим морфолошким облицима терена.

Највећи део подручја заузима брдско-планински тип рељефа, са постепеним прелазом преко брежуљкастог и брдовитог у планински рељеф према северу и југу, а наглим прелазом од насеља Бродице према истоку у планински, густо пошумљених и готово неприступачних терена.

- **Хидрографија**

У зависности од климе и петрографског састава су и хидрографске одлике подручја. У кречњачким теренима присутан је карсни карактер, па ту вода понире и подземно циркулише. На петрографској граници јављају се и оголићене пукотине са воденим жицама на којима су извори и врела. У кристалистим шкриљцима извори се везују за пукотине, а у долинама су у супадинама страна. У алувијалној равни бунари су са изданском водом на дубини од 3-6м, на језерским седиментима 15-25м, а на лесу и до 30м.

Петрографски састав је од утицаја на речни режим, па је на кристалним шкриљцима инфилтрација ограничена на површински слој, док је у живом песку, лесу, алувијонима и језерским седиментима знатна. Отуда одлика Пека на ушћу има мање воде него непосредно узводно.

Главни реципијент подручја је слив Пека са правцем пружања ЈИ-СЗ у дужини од сса 112km са површином слива од око 1.225km².

Пек са својим притокама припада сливу Дунава, има карактер планинских река са падом у просеку 4.4%. Познате су поплаве, па се из тих разлога намеће потреба регулације и уређење слива.

- **Педологија - педолошке карактеристике терена**

Педолошким картирањем издвојени су типови земљишта подељени на генетском принципу са знаком на геолошку подлогу.

Смонице су издвојене око Шевице, Волује, Дубоке, Кључате, Раденке, северно и североисточно од града Кучева у потесу Бединац, као и између Вуковића и Зеленика а настанак је везан за језерске терасе.

Гајњаче су издвојене око Мишљеновца, Мустапића, Раброва и Мале и Велике Бреснице. Производна вредност овог земљишта је висока у зависности од врсте и у поређењу са другим земљиштима. То је земљиште добрих физичких особина, погодно за гајење пољопривредних производа.

Смеђа кисела земљишта издвојена су углавном на подручју Ракове Баре, Турије, северно од Кучева, од Нереснице и Пека према Хомољским планинама, источно од Дубоке и Кључате и од Љешнице и Турије, испод Благојевог Камена. Одликује се различитом производном вредношћу, а најчешће су под ораницама, пашњацима и шумама.

Смеђа кисела лесивирани земљишта чине прелаз између смеђег земљишта од којих настају псеудоглеји у које еволуирају. Издвојени су код Церемошње, Церовице, на ободу Кучевске долине, североисточно до Нереснице и у подручју насеља Волује. Ова земљишта су релативно дубока, па се искоришћавају као оранице, а исто тако и за ливаде и шуме.

Алувијални наноси настају радом текућих вода. Покривају доњи и средњи део Пека, и дуж осталих водотока, али на знатно малим површинама. Пољопривредна вредност ових наноса је велика.

3.1.2. Пољопривредно земљиште

Разматрање природних потенцијала, са којима подручје локалне самоуправе Кучево располаже, подразумева њихову идентификацију и анализу у погледу обилности и основних карактеристика уважавајући и услове њиховог коришћења што са своје стране захтева сумарно утврђивање фактора који су утицали на њихово формирање у простору. Укупне природне потенцијале - услове и ресурсе - размотрићемо кроз анализу продуктивног земљишта и његових основних карактеристика, насталих под утицајем бројних међусобно условљених геофизичких процеса, који утичу на његов квалитет и посебно просторни размештај и структуру. У вези с тим потребно је утврдити и минералне геолошке наслаге али само са становишта њихове економске искористивости и оправданости.

Стање биланса земљишта

Општина Кучево се простире на површини од 72.139,1 ха. На подручју општине Кучево има 34.554,6 ха пољопривредног земљишта (око 47,9% од укупног), око 34.828,1 ха шумског (око 48,3% од укупног), око 1.352,5 ха грађевинског (око 1,87% од укупног), а око 1.403,9 ха је остало земљиште (око 1,9% од укупног).

Са мање од 50% територије изнад 600 м.н.в., општина Кучево спада у трећу категорију брдско-планинских подручја. На овом подручју живи: према попису 2002. године око 18.808, а према процени из 2007. (стање 30.06.) око 17.497 становника. Укупан број катастарских општина је 29, регистрованих месних заједница 24, а месних канцеларија 13.

Ова „делимично планинска општина“ (са уделом планинских катастарских општина мањим од 50%) је слабо насељена територија. По попису 2002. године где је обухваћено само становништво у земљи, густина насељености у општини Кучево је 26 ст/км² што (према Х. Мендресу) указује на тешкоће даљег развоја простора пре свега када се ради о опремању простора.

Међутим, у обрадивом земљишту (пашњацима и шумама), општина Кучево је нешто изнад Браничевског округа и републичког просека. У поређењу са наведеним подручјима, и то посматрајући наведене површине земљишта по једном становнику, показује се компаративна предност/супериорност општине Кучево у овом важном виду ресурса.

(а) Структура коришћења пољопривредног земљишта карактерише значајно учешће ливада (22,9%) и пашњака (13,5%), што представља значајан потенцијал за развој сточарства (в. табелу 4).

Пољопривредна површина општине Кучево обрадива је 86,5%, а остатак 13,5% су пашњаци. Како пољопривредна површина општине чини релативно мањи део Србије (0,6%) у целини, него укупна површина (0,8%), обрадива површина представља скоро исти део, тако да обрадива површина захвата нешто мање од 0,7% обрадиве површине Србије. (Када би нпр. обрадива површина општине Кучево захватала исти процентуални део као укупна површина, она би била већа за још 5.630 ха). Ниже учешће у обрадивој површини произилази из чињенице што се пољопривредна површина општине употребљава више за пашњаке и ливаде него за обраду. Но, пропорционално веће учешће пашњака у пољопривредној површини праћено је развијеношћу сточарства, посебно овчарства.

Подаци показују да се земљиште намењено за оранице и баште највише употребљава за житарице (7.252 ха - у 2007. години). Али, тај проценат је далеко мањи у општини него у земљи у целини. Површине засејане житарицама обухватају само 24,6% обрадиве површине (Србија, 59%). У исто време, под крмним биљем се налази 10,5% обрадивих површина (Србија 14%), око 3% повртног биља (Србија, 8,5%). Нема сумње да се из ових података да закључити да се земљиште општине користи нешто мање интензивно него у Републици Србији.

3.1.3. Шумско земљиште

(б) У општини има 34.828,1 ха шумског земљишта, или 48,3% укупне површине општине. Налазе се претежно у њеним источним деловима. Насеља са највећим учешћем шумског земљишта су: Благојев Камен (92,8%), Вољуја (82,6%), Буковска (46,5%), Кучајна (67,6%), Гложана (58,5%), Нересница (61,3%), Сена (44%) и Церемошња (41,8%). По пространству К.О. Вољуја и Нересница имају највеће површине по дшумама (Вољуја 13.287 ха и Нересница преко 4.100 ха).

Садашњи годишњи обим пошумљавања (у шумама и ван шума) износи (за просек година 2004, 2005. и 2007.) око 17 ха, док обим посечене дрвне масе износи (опет за просек - трогодишњи) 38.305 м³.

(в) Вредновање укупних природних потенцијала развоја општине Кучево захвата поред продуктивног земљишта (пољопривредног и шумског) и грађевинско које се обично исказује кроз биланс неплодног земљишта. Грађевинско земљиште је основ развоја насеља и као такво захтева посебно газдовање (управљање) а карактерише га формирање цена на бази тржишта грађевинских парцела¹ која вишеструко превазилазе вредности пољопривредног и шумског земљишта. Цена грађевинског земљишта, односно парцела на овом подручју формира се по низу неекономских фактора будући да се ретко отуђује због снажних традиционалних веза становништва за родним крајем.

Применом критеријума о грађевинском земљишту на подручју општине долазимо до закључка да учествује у укупном око 1,87%, односно у укупно неплодном око 49,1%, а његова структура дата је кроз следеће податке прикупљене и обрађене 2009. године.

¹ Цене су у општини Кучево тренутно за: обрадиву земљу 16.000/ару (око 170 евра), индустријско земљиште - без инфраструктуре - 40.000 дин/ару (или 420 евра), урбанистичко земљиште 80.000 дин/ару (или 850 евра) и стамбене површине 56.000 дин. (или око 600 евра).

На подручју општине уочавају се значајне разлике међу насељима у погледу величине грађевинског земљишта. Посебно су интересантна, поред градског насеља: Кучева, и насеља, као што су: Волуја (151,1 ха), Мустапић (70,4 ха), Нересница (65,7 ха), Раброво (97,3 ха) и др.

Налази који су произашли из анализе структуре грађевинског земљишта, посматраних по насељима и укупно, указују на одсуство савремених правила у газдовању, са грађевинским земљиштем, одсутна је одговарајућа земљишна политика, комунална опремљеност је у незадовољавајућем стању, осим (нешто боља) у граду, у осталим (сеоским) насељима не врши се одговарајуће планско уређење земљишта. Даље, систем путева, посебно међунасељских (регионалних) и локалних, је неефикасан и нерационалан али га је у постојећим условима могуће средити и унапредити.

(г) Минерална богатства, посебно руда, представљала су већи значај у прошлости него данас. На територији општине, у рејону насеља Благојев Камен, има налазишта злата и волфрама. Истоимени рудник затворен је 1961. године због нерационалне производње. У рејону између Кучајне и Буковске су мања налазишта руда олова, цинка и гвожђа. Од неметала најзначајнији је кречњак са резервама око 25-30 милиона тона, као и шљунак и песак са око 10 милиона м³. У северном делу општине у рејону Ракове Баре, откривена су налазишта угља (око 2 милиона тона).

Међутим, производња креча (кречњак) и камена има веома дугу традицију, док је експлоатација кварца новијег датума. Како је цело подручје богато одређеним минералним сировинама и угљем и у току је истражна експлоатација злата с јамским ископом, а извршене су све припреме за почетак истражене експлоатације угља с површинским копом.

(д) Четири пећине у општини (Церемошња, посебно, као и Гаура Вei, Гаура Маре и Раваниште), део клисуре Брњичке реке, водопад код Ракове Баре и минерална вода код Нереснице, погодна су основа за развој туризма.

3.1.4. Воде и водопривредна инфраструктура

Окосницу речног система у општини представља Пек са његовим притокама, утиче да се ово подручје издваја као богато водама, које нису адекватно искоришћене и заштићене. Просечан протицај реке Пека на ушћу износи 13 м³/с, енергетски потенцијал Пека процењен је на 150 милиона kWh годишње. Могућности за изградњу мањих акумулација на Пеку и његовим притокама била би прилика за интензивирање наводњавања у пољопривреди. Просторним планом Републике Србије из 1996. године предвиђена је акумулација на Буковској реци, а за потребе водоснабдевања, рибарства и туризма. Акумулација би се налазила на коти од 250 м.н.в. и имала би запремину $V_{\max}$ од 28 (10⁶ м³).

Поред реке Пека, леве притоке Дунава, дужине 112 км, која протиче кроз целу територију општине, на овом подручју се налазе и његове притоке: Комша и Кучајска река са леве и Шевица и Посушка река са десне стране. Слив Пека је, дакле, богат водама (осим реке и притока ту је и велики број потока), минералних и термоминералних извора (код Нереснице), који нису у потпуности испитани и валоризовани.

3.1.5. Минералне сировине

У погледу минералних сировина ово подручје карактеришу:

Метали се јављају у неколико типова минерализације од којих је најзначајнији магматски - гвожђе. Гвожђе магматског типа лежишта налази се у Понор потоку и у зони Погер потока. Руда је углавном изграђена од магнетита, хромита, хематита, пентландита и других минерала.

У средњем току Бигер потока су пронађене лежишта бабра док се налазишта **волфрама** налазе у Благојев Камену у крајње јужном делу подручја Просторног Плана

Најпознатија и примарна налазишта **злата** су у непосредној близини код Нереснице, Комше и Гложане. Секундарна лежишта злата су у горњем току реке Пек, док су налазишта **сребра** у Бродица реки.

Лежишта **кречњака** су лоцирана код каменолома Каона. Мермер се јавља у Понор потоку. Појаве и лежишта неметаличних сировина на територији општине Кучево налазе се, углавном, у неогеним творевинама и серпентиниту. Они такође имају широку примену у грађевинарству.

На територији општине има лигнитично мрких угљева чија су налазишта расута свуда, али су најбогатија у околини Раденке и Ракове Баре у Понору, Вукосави и Дерезни.

Наслаге песка се налазе у неогену. Оне су врло слабо везане и изграђене су претежно од кварцних зрна у ближој околини Благојевог Камена, код Комше.

Ниједно лежиште се тренутно не експлоатише.

Табела 6. Координате појава и лежишта минералних сировина на територији Кучева

назив појаве/лежишта		координате	
		У	Х
Велики Грабоник	злато/сребро	7 570 880	4 936 100
Дубочки поток	злато/сребро	7 573 130	4 938 875
Света Барбара	злато/сребро	7 568 150	4 921 350
Рајкова Чука	злато/сребро	7 558 014	4 910 912
Босилковац	злато/сребро	7 566 900	4 922 500
Чокалу Сима	злато/сребро	7 567 500	4 924 550
Јужни Железник	злато/сребро	7 567 700	4 923 850
Северни Железник	злато/сребро	7 567 525	4 924 280
Огашу Марку	злато/сребро	7 569 450	4 926 580
Краку Фаћимар	злато/сребро	7 569 125	4 927 125
Поток Железник	злато/сребро	7 569 200	4 925 927 ?
Огашу Станки	злато/сребро	7 567 600	4 924 950
Бадалан	злато/сребро	7 568 125	4 925 750
Северне падине Бадалана	злато/сребро	7 568 375	4 925 900
Огашу Припор	злато/сребро	7 567 525	4 926 330
Огашу Бунар 1 и 2	злато/сребро	7 568 800	4 925 975
Краку Фјерига	злато/сребро	7 566 125	4 925 330
Речица	злато/сребро	7 564 775	4 925 000
Маркова Крчма	злато/сребро	7 565 780	4 923 050
Кулмеа Албина	злато/сребро	7 567 350	4 931 875
Маринковачко Брдо	злато/сребро	7 567 525	4 928 600

Огашу Томин	злато/сребро	7 567 075	4 929 830
Чубера	злато/сребро	7 568 225	4 931 625
Кеја Селши	злато/сребро	7 567 450	4 930 510
Раденка	угаљ	7 559 961	4 938 879
Дерезна	угаљ	7 556 875	4 938 580
Ракова бара	угаљ	7 553 805	4 934 828
Мала Топаначка река	REE	7 554 325	4 916 375
Велика Топаначка река	REE	7 552 950	4 916 000
Марецин поток	REE	7 557 060	4 917 625
Буковска река	REE	7 555 800	4 916 500
Буковска	архитектонски камен	7 556 500	4 915 600
Каона 1	кречњак	7 551 550	4 927 250
Каона 2	кречњак	7 550 920	4 927 500
Кучајна	олово,цинк,сребро	7 549 894	4 922 480
Антина Чука 1	олово,цинк,сребро, злато	7 548 882	4 915 235
Антина Чука 2	олово,цинк,сребро, злато	7 548 841	4 915 242
Понор поток	олово,цинк,сребро, злато	7 549 654	4 917 560
Петаковица	олово,цинк,сребро	7 549 406	4 916 238
Волујски Кључ (алувијон)	злато	7 563 250	4 926 750
Благојев Камен (алувијон)	злато	7 568 280	4 921 750
Сена	кварц	7 548 599	4 931 061
Каона	кварц	7 548 857	4 927 253
Кисела вода	минерална вода		

3.1.6. Становништво - Привреда - Мрежа насеља и јавне службе

Становништво

На подручју општине Кучево, према попису из 2002. године живи 18.808 становника, тј. 0,2% републичке популације, док је 1948. године учешће општине износило 4,9%. Од 1948. године до 1953. године становништво општине се повећало, а потом се смањује, све до данашњих дана; у периоду 1981-1991. у просеку годишње за 278 лица. Од 1991. до 2002. године број становника општине смањен је са 21.752 на 18.808, односно за око 2.944. Поред наведеног броја, још око 6.068 становника општине живи у другим земљама дуже од 10 година, док је тај број 1991. године износио око 3.900.

Етничка структура општине је мешовита јер има више етничких заједница (Срби, Власи, Румуни и др.). Најмногобројнија је српска (66,9%), потом влашка (27,7%), потом румунска (0,6%), итд. Ове три етничке заједнице чине преко 95% од укупног становништва. Етничке структуре карактеришу особености у погледу природног прираштаја, величине породице, образовне структуре и др., што утиче на значајније испољавање унутаропштинских разлика.

На основу природног прираштаја становништво општине се у периоду 1991-2002. године смањило за око 332. Природни прираштај у општини се од 1981. године смањује, а посебно од 1990. Готово једино насеље које је од 1991. године имало позитиван природни прираштај је градско насеље/општински центар - Кучево (100).

Између два последња пописа (од 1991. до 2002. године) са подручја општине се одселило за 6.207 више становника него што се доселило. Миграциони салдо је негативан са тенденцијом погоршања. Једино насеље које је у последњем међупописном периоду (од 1991. до 2002. године) такође имало негативан миграциони салдо (-440), а које је до 1981. године имало позитиван миграциони салдо, јесте градско насеље/општински центар - Кучево

Табела 7. Однос природног прираштаја и механичког салда, 1991-2002.

Показатељ	Општина Кучево	Град Кучево	Остала насеља
Број становника 1991.	25.649	4.846	20.803
Природни прираштај 1990. до 2001.	-634	100	-734
Збир	25.015	4.946	20.069
Број становника 2002. (по методологији пописа 2002.)	18.808	4.506	14.302
Миграциони салдо:			
- одсељено	6.207	440	5.767
- досељено	-	-	-

Табеларни приказ природне и механичке компоненте у кретању становништва општине у целини, града и сеоских насеља указује на негативан тренд кретања становништва у општини и сеоским насељима и изразиту депопулацију.

Упоређујући старосну структуру становништва на простору општине Кучево с одговарајућим старосним групама за Србију долази се до закључка да су разлике значајне, те да су углавном уобичајене за мање урбанизована и недовољно развијена подручја. Конкретно, ради се о просечно нижем уделу младих старосних група (утицај негативног природног прираштаја) и о вишем просечном уделу радно активних старосних група (континента) становништва.

Ако се има на уму да се према уобичајеној подели старим становништвом сматра оно у којем особе са 60 и више година премашују удео од 12% у укупном становништву а млађим оно у којем особе до 19 година премашују 35% свих становника, онда се демографска структура овог простора у целини може сматрати екстремно старом. Према томе, старосна структура становништва је економски нестабилна будући да само око 22,1 процената укупног становништва припада групи старости од 25 до 44 године, а то су привредно најактивнији. Следећа важна група старости је између 45 и 65 година и она учествује са чак 27,2 процента. Међутим, најмлађа односно најмања старосна група је између 1 и 9 година, а то су деца, што је посебно индикативно будући да ова старосна група учествује у укупном општинском становништву са око 9,5%. Основни глобални закључак је да је становништво на подручју општине Кучево екстремно старо, будући да је учешће старосне групе до 20 година (тачније 0-19 год.) око 20%. Индиректно, овај показатељ указује на негативан природни прираштај становништва у готово свим насељима општине. Такав закључак потврђује и оцењено учешће деце старе до седам година. На овом подручју ово учешће у укупном становништву износи само 6,3% (Браничевски округ 6,89%, Република Србија 6,6%).

Различита учешћа младог становништва, старог до 20 година, по насељима директно се одражава на континент радно способног становништва који представља у условном смислу укупан људски производни потенцијал. Овај континент према подацима из 2002. године износи 11.296 лица или 60,0% укупног присутног становништва општине Кучево. Претходна анализа и глобално изведени закључци довољни су за потребе овог Програма, будући да са своје стране указују не само на континент могуће радне снаге, него индиректно и на могућу њену понуду, као економску али и социјалну категорију, истичући производни људски потенцијал.

Старосна структура се по насељима разликује, али не и у знатнијем обиму: планинска села, са најмањим бројем становника (нпр. Равниште, Ракова Бара, Буковска, Церемошња и др.), лошим везама и инфраструктуром, најнеразвијенија, имају највећи проценат старачких домаћинстава и најмањи број радно способног становништва и омладине. И приградска насеља имају просечну старост од 40-45 година, а слично је и са центрима заједнице села. Проблем је нешто израженији код планинских села, у њима је просечна старост највиша 45-52 године (Ракова Бара 47,7, Дубока 46,6, Буковска 48,6, Српце 52,1 год.), број породица са једним или два члана највећи (и до 70%) као и домаћинства без деце (и до 59%). Насупрот њима приградска насеља (Кучајна, Каона и др.) су најмлађа, просек је испод 45 година, укупан број домаћинстава са једним или два члана (40%) и проценат породица без деце (најмањи око 40% (Табела 12).

У чињеници да број становника на руралном простору (па чак и на урбаном - од 1991-2002. год.) стално енормно опада, а број домаћинстава углавном стагнира, јасна је тенденција старења породице и свођења на граници биолошке репродукције. Број деце се на целом општинском подручју смањује, а породица се своди на једно или два детета, чиме се породица у руралном простору изједначава са породицом на урбаном простору (код планинских села број чланова домаћинства је најмањи, од 2,62 до 2,95, код градских, приградских и равничарских од 3,11 до 3,97). То значи да се структура домаћинстава у односу на почетак 20-тог века знатно променила (просечан број чланова домаћинства је био 6 и више).

У структури становништва општине старијег од 15 година према школској спреми ситуација је следећа: без школске спреме је 10,4%, ССС 25,5%, а са вишим и високим образовањем је 3,8%.

Наиме, делимичан индикатор друштвене заосталости овог подручја је структура образованости становништва. За разлику од стања 1981. године условно се може рећи да је неписменог становништва мало, да је сведен на маргинални број. Међутим, број становника без школске спреме или незавршене основне школе је заиста велик (41,9%) и за 50% је већи од броја лица који имају основно образовање. Овакав налаз је индикативан и указује на ограничене могућности подизања укупног производног потенцијала насељеног становништва. Ситуација се променила, али изгледа више у квантитативном него у квалитативном смислу. Истина, већи степен образовања утицао је на већу покретљивост становништва и његово емигрирање а као илустрација може да послужи управо наведени број оних који раде у иностранству (6.068).

Повећање броја становника са средњим и вишим образовањем је значајно али још увек недовољно будући да се ради о малим учешћима од 29,3% укупног становништва општине. Није без значаја чињеница да је међу средње образованим лицима врло мало оних са двогодишњим трајањем, тј. стручних школа у двогодишњем и трогодишњем трајању па је у општини оваквих лица само 1.934 у односу на 2.156 са завршеном гимназијом или средњом стручном школом. Ову констатацију ваља довести у везу са бројем регистрованих незапослених на овом подручју. Преглед незапослених лица на подручју општине Кучево је у 2007. години износио 767, од чега без квалификација 367. Овакав састав незапослених показује на специфичне проблеме запошљавања и велике разлике понуде и тражње радне снаге уз напомену да је могућност запошљавања увек била ограничена због спорог процеса отварања нових радних места за које се обично тражио посебан образовни и квалификациони профил.

Извршена глобална анализа структуре образованости становништва показује да је она неповољна и да се у тој неповољности јавља и допунски проблем већег присуства лица са средњим образовањем, које је тешко запослити што је последица вођене политике образовања која у далеко већој мери погађа недовољно развијена подручја, као што је ово.

На подручју општине, према попису из 2002. године има 6.276 домаћинстава.

Просечна величина домаћинства се током времена смањивала (са 4,43 у 1948. на око 3,00 у 2002.), и данас износи око 3 члана.

На подручју општине има 8.720 станова, што чини 0,3% од укупног броја у Србији. Од укупног броја станова 8.343 је за стално становање, од којих је 6.191 настањено а чак 2.152 ненастањено. Поред наведеног фонда, 94 стана се користи за одмор и рекреацију, 242 у време сезонских радова, а искључиво за обављање делатности 41.

Привреда

Рељеф, педолошке и хидрографске особине земљишта опредељује начин његовог коришћења. У односу на укупну површину општине пољопривредно земљиште заузима 35320 ха, или једну половину док је друга половина под шумама. Од тога на ораничне површине отпада 16500ха, а преостали део пољопривредног земљишта су пашњаци и ливаде.

До Другог светског рата привреда општине била је заснована на пољопривредној производњи, трговини, занатству, као и на индустријским погонима везаним за локалну сировинску базу.

У другој половини прошлог века дошло је до преусмеравања привреде са традиционалне структуре, засноване на пољопривреди, трговини, занатству и преради локалних сировина, ка интензивном индустријском развоју, који је заустављен пре петнаестак година, што је довело до пада привредних активности и броја запослених. Основни узроци јесу отежано пословање у ванредним економским околностима, губитак већине тржишта (бивше републике СФРЈ и иностранство), недостатак обртних средстава за трансформацију привредне структуре и успорено одвијање процеса приватизације, тако да још увек није решена судбина неких великих индустријских постројења.

Развој привреде пратио је постојење базних ресурса за производњу тако да су главни носиоци привредног развоја у предходном периоду боли ДП ШИК Кучево и Комбинат креча, камена и кварца „Вељко Дугошевић“ који је до краја 2003. године послује под називом U.S. Steel Serbia doo Smederevo, огранак Кучево.

- ДП ШИК „Кучево“ производио је све врсте резане грађе, шпер плоче, водоотпорне плоче, фурнир и разне одреске та канцеларијски намештај, а у погону „Малишево“ производили су се фронтони за кухињски и собни намештај. Након неуспешне приватизације ШИК „Кучево“ отишао је у стечај и око 205 радника добило је статус незапослених.
- Кучево и околина познато је одавнина по рудном богатству а посебно племенитим металима (злату и сребру) U.S. Steel Serbia doo Smederevo као своју основну делатност има експлоатацију и обраду кречног камена. Већи део укупне обраде је намењен погонима у Смедереву.
- Послове гајења, одржавања и обнове шума на територији општине Кучево обавља ЈП „Србија шуме“, шумско газдинство Северни Кучај.
- У прехранбеној индустрији постоје 5 млинова за производњу пшеничног брашна, једна пекара и више приватних. Главни снабдевач становништва потребном робом на територији општине Кучево је трговинско предузеће „Звижд“

- **Услужне делатности** су, осим туризма и угоститељства, слабо развијене. Угоститељство и туризам су уско повезане и међусобно зависне те развој једне гране подразумева и напредак друге. Међутим, док је угоститељство развијено туризам очекује већу експанзију.

Према последњим расположивим подацима (2005) у општини су регистроване 361 фирма и 481 амостални предузетник.

Сумарно се може оценити да се решавање акутних, веома озбиљних проблема привредног развоја општине, не може препустити само тржишним снагама. Неопходна је и подршка општинских институција развоју жељених индустријских делатности, како са становишта равномернијег просторног развоја, тако и из аспекта задовољавања потреба локалног становништва, повећања запослености, традиције и других потенцијала за постизање конкурентности на домаћем и извозном тржишту. У тим оквирима, приоритна је подршка убрзаном окончању процеса приватизације и реалном сагледавању капацитета, потенцијала и могућности великих општинских фирми.

Јавне службе

Релативно развијена мрежа јавних служби одликује се значајном диференцираношћу између градске и сеоске средине, као и између појединих сеоских насеља сходно њиховој доступности.

Системом осмогодишњег образовања обухваћен је готово укупан континент деце школског узраста (око 91,4%) па је формирана мрежа школских објеката у скоро свим насељима. Наиме, у општини постоје четири потпуна и 14 непотпуних основних школа. Потпуне основне школе су у Кучеву, Волуји, Раброву и Турији. Непотпуне школе су у Буковској, Дубоки, Мишљеновцу, Мустапићу, Нересници, Раденки, Шевици, и другим. Једна потпуна основна школа опслужује у просеку 4.374 становника (подаци за 2002. год.), односно 4.374 (подаци за 2007. год.).

Дакле, на подручју општине Кучево према подацима за школску 2006/2007. годину било је 18 школа (4 потпуне и 14 непотпуних) са 89 одељења и 1.435 ученика, од којих су 190 ученика завршили, те школске године, школу. (Већ у школској 2007/2008. години било је 1.657 ученика који су похађали основну школу). Укупан број запослених у основним школама је 234 лица.

Предшколско васпитање се обавља у 13 објеката, тј. 2 се налазе у згради вртића, 11 је смештено по основним школама општине Кучево. Укупан број деце који су користили ове установе, у 2007. години је износио 310; од тога у зградама 2 вртића 185 и у 11 основних школа похађало је ову установу 125 детета. До 5 часова/дневно је боравило 182 детета док је од 9-11 сати боравило 128 детета. У вртићу-предшколској установи је запослено 34 радника.

Што се тиче **средњег образовања** на овом подручју функционише једна средња школа „Економско-трговинска и машинска школа“ са укупно 287 ученика у 10 одељења. До ове школе највеће растојање прелазе средњошколци из Раброва - преко 16 км. Просечна дистанца свих насеља до средње школе је 9,5 км. Део средњошколаца се са подручја општине школује у Пожаревцу као снажном урбаном насељу са вишеструким регионалним функцијама, будући да је свега 1/3 средњошколског континента укључена у средњу школу у Кучеву.

За разлику од мреже школских објеката, која је задовољавајућа, али са нижим стандардима у погледу квалитета и укупне организованости и просторног размештаја, објекти **здравствене заштите** становништва су скромнијег нивоа развијености. На подручју општине

Кучево делује Дом здравља „Др Бошко Вребалов“ (који пружа услуге примарне здравствене заштите - опште медицине, жена, стоматолошке здравствене заштите, специјалистичке и хитне службе) са неколико мањих пунктова (без апотеке односно дипломираног фармацеута). Суштински ради се о објектима који су у погледу потреба скромни и лошије опремљени тако да се становништво коме је потребна стручнија лекарска услуга упућује у суседни Пожаревац. Запослено је 11 радника, 2006. године евидентирано је 93.073 прегледа и 316.954 извршених услуга.

Центар за социјални рад је организован за подручје општина Кучево. Првенствено води бригу о особама чији је социјални статус угрожен.

Број објеката намењен развоју културе на овом подручју је дефицитаран и до 2000. године се сводио на постојање једног биоскопа у Кучеву. Међутим, о овој врсти друштвене делатности постоје веома оскудне информације мада је познато да се на овом простору одржавају разноврсне културне манифестације са етнографским мотивима. Средиште или извор културног просвећивања становништва остварује се преко Центра за културу који учествује у организацији свих културних дешавања, општинског карактера: Смотре рецитатора, Смотре дечјег изворног стваралаштва, Глумачких дана „Жанки у част“ у Раброву, такмичења села. Смотра изворног народног стваралаштва „Хомољски мотиви“ Кучево, најстарија је манифестација ове врсте у Србији. Циљ смотре је прикупљање, чување, неговање и приказивање традиционалног културног богатства нашег народа кроз обичаје, игру, песму, свирку ...

Општина Кучево има један фудбалски стадион и једну спортску халу. На територији општине постоји 12 фудбалских клубова, женски рукометни клуб, шах клуб, 7 стонотенисерских клубова, кошаркашки клуб ... а од скоро и тениски клуб.

Спортски објекти су неравномерно распоређени, са око 90% објеката у општинском центру. Скоро сва сеоска насеља имају фудбалске терене, док је на подручју Каоне започета етно село са рекреативним површинама.

3.1.6. Инфраструктурни системи и објекти заједничке комуналне потрошње

Саобраћајна инфраструктура

Не тако сложена конфигурација земљишта са мање од 50% општине са брдско-планинским рељефом и невеликим нагибима и висинским разликама омогућили су изградњу савременије путне мреже и јаче просторно повезивање и интегрисање насеља која су се формирала на теренима који задовољавају основну функцију: организацију пољопривредне (сточарске) производње што ближе пашњацима и ораничним површинама. Резултат тога је невелика изолованост насеља на вишим надморским висинама (северни део општине), с једне стране, и већа отвореност/повезаност насеља и већине становништва општине концентрисане у долини реке Пека, дуж саобраћајница, у нижим плоднијим теренима, односно у западном делу општине, с друге стране. Отуда се може констатовати да је путна мрежа на простору општине Кучево изграђена али и једним делом неопрепљена.

Мрежа категорисаних путева изграђених и донекле технички прилагођених потребама непрекидног коришћења има своје чвориште и исходиште у Кучеву, што се посебно односи на три правца регионалног значаја. Један државни пут II реда са савременим (асфалтним) коловозом је од Кучевоа ка Зајечару и Бору, преко Кучева. Други државни пут II реда број 107 је што иде од Кучева, преко Петровца, пресеца аутопут код Велике Плане. Трећи, државни пут II реда број 256 повезује општину Кучево са Голупцем.

Што се тиче државних путева I реда општина Кучево је у вези са аутопутем преко

државног пута I реда број 24. Овај пут од Раље, преко Пожаревца, долином Пека пресеца општину Кучева и даље наставља на исток ка Бору и Зајечару. Упоредо са државним путем I реда број 24 иде железничка пруга. Ова пруга одваја се од правца Београд-Ниш и иде преко Пожаревца и општине Кучево за Бор и Зајечар. Овај железнички правац је много боља веза између Београда и Зајечара него правац преко Ниша. Због тога је општина Кучево добила на саобраћајном значају.

Основни налаз о путној мрежи је да је недовољно развијена/опремљена и представља, још увек, развојно ограничење које је иначе лако савладати упркос нешто сложенијег рељефа у северном и источном делу (планинском) општине. Тешко га је, међутим, савладати када се тиче материјалних улагања. Условно говорећи, изграђена мрежа путева омогућује бржи развој насеља која су смештена у долини Пека и нижим плоднијим теренима и међусобно повезана категорисаним путевима регионалног значаја.

Табела 13. Густина мреже путева у км/100 км² у општини

Подручје	Километара на 100 км ²				
	Укупно	Савремени путеви	Магистрални путеви	Регионални путеви	Локални путеви
Србија	43,5	27,7	5,4	11,8	26,3
Браничевски округ	37,7	29,6	5,7	12,6	19,4
Општина Кучево	37,2	25,6	10,7	3,7	22,7

Извор података: РЗС - Општине у Републици Србији у 2008. год.

На подручју општине пружају се следећи **државни путеви**:

- **I реда број 24**, Пожаревац-Кучево-Мајданпек дужине 45.4 km; Деонице 0280 Макце-Љешница, 0281 Љешница-Турија, 0282 Турија-Кучево, 0283 Кучево-Дебели Луг. Државни пут I реда улази у план у км 311+248 и напушта га у км 356+632.
- **II реда: број 107**(Петровац-Кучево) дужине 11.05km, деоница 1041 од почетног чвора број 1018 за Крепољин код км 140+146 до завршног чвора 0291 Кучево код км 170+015, а у оквиру границе од км 158+964 до км 170+015 плана.

Број 108а Средњево-Зеленик-Кучево дужине 7.35km. Деоница 0440 од почетног чвора број 0460 Миљевић код км 16+765 до завршног чвора 0461 Зеленик 26+296, деоница број 0441 од почетног чвора 0461 Зеленик код км 26+296 до завршног чвора број 0638 Малешево код км 34+970, а у оквиру границе од км 22+299 до км 29+643 плана.

Број 108ц, Зеленик-Љешница дужине 4,76km. Деоница број 0444 од почетног чвора број 0461 Зеленик код км 0+000 до завршног чвора број 0289 Љешница код км 4+763, цела деоница се налази у оквиру границе плана

Број 256, Турија-Голубац дужине 8,76km. Деоница број 0890 од почетног чвора број 0290 Турија код км 0+000 до завршног чвора број 0638 Малешево код км 17+836, а у оквиру плана од км 0+000 до км 8+763.

- Мрежу општински путева чине 36 деонице укупне дужине око 147,0 km.

Укупна дужина основне путне мреже износи 224,32 km, од чега 20,24% државних путева I реда,

14,23% државних путева II реда и 65,53% општинских путева. Савремени коловоз (асфалт-бетон) је заступљен на свим државним путевима и на око 57% (83 km) општинских путева.

Стање јавних путева, државних и општинских, није задовољавајуће у погледу нарушености коловозне површине (неравна, испуцала, са пуно ударних рупа), променљиве ширине коловоза и осталих елемената који не омогућавају безбедно одвијање саобраћаја прописаним брзинама на појединим деоницама (примењени радијуси хоризонталних кривина, неповољни подужни нагиби нивелета, нефункционисање система одводњавања).

Генерална оцена јесте да је потребно реконструисати и рехабилитовати мрежу јавних путева.

Кроз подручје плана пролази једноколосечна железничка пруга број 36, Мала Крсна-Бор-Распутница 2-(Вражогрнац). Железничка пруга на делу од Братинца до Звижда спада у категорију D3, класе O-I, са дозвољеном масом по осовини 22.5t и масом по дужном метру од 7.2t/m. Највећа допуштена брзина на овом делу пруге је 80km/h. На делу од Звижда до Мајданпека железничка пруга спада у категорију A, класе O-I, са дозвољеном масом по осовини 16 t и масом по дужном метру од 5.0t/m. Највећа допуштена брзина на овом делу пруге је 40km/h.

Службена места на делу пруге кроз план су: стајалиште Мустапић, стајалиште Мишљеновац, железничка станица Звижд, стајалиште Кучевска Турија, железничка станица Каона, железничка станица Кучево, стајалиште Нересница, стајалиште и товариште Нересница, стајалиште Волуја, железничка станица Бродица, стајалиште Босиљковац, стајалиште Благојев Камен.

Енергетска инфраструктура

Напајање ел. Енергијом потрошача на територији општине Кучево врши се преко електроенергетских објеката који су у надлежности П.Д за дистрибуцију ел. енергије "Центар" д.о.о Крагујевац – огранак Е.Д "Електроморава" Пожаревац, са пословницом Кучево и њеном испоставом Раброво.

Основни извори ел. Енергије за предметно подручје су Т. С 35/10kv "Кучево" и "Нересница" и "Чешљева бара" укупне инсталационе снаге 20kv – односно појединачно "Кучево" 2 x 4 mva, "Нересница" 1 x 4 mva и "Чешљева бара" 2 x 4 mva.

Т.С су напојене 35kv далеководима и то :

- Д.В 35 kv на бетонским стубовима из правца " Чешљева бара " са проводником 3 x 95 mm² Al до Т.С " Кучево "

- Д.В 35 kv на порталним импрегнисаним стубовима са проводником 35 kv, бакар из правца Дебели луг – Благојев камен који је знатно дотрајао, пролази кроз неприступачан терен због чега је одржавање истог отежано. Потребна је реконструкција истог или замена новим далеководом.У садашњој фази се користи као нужна резерва.

Електрична енергија за широку потрошњу се обезбеђује преко Т.С 10/0.4 kv са прикључним надземним и кабловским 10 kv водовима. Укупан број Т.С 10/0.4 kv је 157.

Нисконапонска мрежа је највећим делом изграђена као надземна, знатним делом на дрвеним стубовима, дотрајала је што захтева реконструкцију исте.

Кроз подручје пролазе високонапонски далеководи 110 kv и 400 kv који нису у функцији напајања подручја ел . енергијом и то :

- Д.В 110 kv бр. 128 / 3 Мајдампек 3 - Петровац

- Д.В 400 kv бр. 401 / 1 Дрмно – Х. Е . Ђердап 1

Исте су у мањој мери ограничавајући фактор за будућу изградњу подручја јер се за исте мора обезбедити заштитни коридор у коме се не могу градити објекти било које врсте.

Постојећи електроенергетски објекти задовољавају тренутне потребе потрошача, уз недовољну сигурност напајања и незадовољавајућег квалитета испоручене ел. енергије, због великих губитака у дистрибутивној мрежи.

Обновљиви извори ел. енергије (енергија био масе и целулозних отпадака у пољопривреди , соларна и енергија ветра) у предходном периоду нису били заступљени.

Због смањења наталитета у наредном периоду не очекују се знатнији раст потрошње ел. енергије у категорији домаћинства.Повећавање потрошње је искључиво последица раста стандарда,пораста мале привреде и оживљавања привредних делатности до нивоа из ранијег периода.Имајући у виду да се очекује минимални раст потрошње и снаге ел. енергије постојећи ел. енергетски објекти могу задовољити и будуће потребе, изузев у зонама које ће се због појачане миграције према општинском центру насељавати.Реконструкцијом дотрајалих објеката побољшаће се сигурност и квалитет напајања. Томе ће у знатној мери допринети изградња нове Т.С 110/35 kv " Нересница " и нове Т.С 35/10 kv " Раброво" снаге 1 x 4 mva, у коначној фази 2 x 4 mva.

Телекомуникације и поштански саобраћај

Подручје обухваћено Програмом и Планом општег уређења насељених места општине Кучево која припадају чворној централи Кучево типа ДКТС и JK-300 , које се налазе у самим насељима . Све АТЦ припадају мрежној групи 012 Пожаревац.

Табела 14. Телефонске централе

АТЦ	Инсталирано	Укључено	Директних	Двојничких
<i>Кучево</i>	3072	2478	2478	0
<i>Раброво</i>	640	534	534	0
<i>Мустапић</i>	513	300	300	0
<i>Мишљеновац</i>	256	252	252	0
<i>Српце</i>	384	220	220	0
<i>Турија</i>	512	331	233	98
<i>Раденка</i>	257	194	194	0
<i>Дубока</i>	384	320	320	0
<i>Вољуја</i>	300	262	214	48
<i>Нересница</i>	512	332	266	66
<i>Шевица</i>	384	223	223	0
<i>Буноесиа</i>	256	137	137	0
<i>Церемошња</i>	256	84	84	0
<i>Равниште</i>	128	46	46	0

Телефонске централе ,

Раброво,Мустапић.Мишљеновац.Српце.Турија.Раденка.Дубока.Вољуја.Нересница.Шевица, Буковска.Церемошња и Равниште, повезане су коаксијалним каблом на чворну централу Кучево. Телефонска централа Кучево повезана је на главну централу Пожаревац коаксијалним каблом- Пожаревац - Кучево. Све телефонске централе на територији општине Кучево су дигиталне система ДКТС, осим телефонске централе у

Вољуји која је аиаалогна система ЈК-300. До краја 2009 године извршиће се замена ове аналогне централе дигиталном система ДКТС.

- АТЦ Кучево напаја следећа насеља : Кучево,Каона,Кучајна,Церовица,Нересничка Шевица и засеок Кисела вода насеље Нересница. Дистрибутивни кабл је капацитета-2x600x4x0,4;150x4x0,4;2x25x4x0,4 и 35x4x0,8. Примарна мрежа је подземна као и секундарна мрежа у Нересничкој Шевици. У месној мрежи постоји ТТ канализација .
- АТЦ Раброво напаја следећа насеља : Раброво.Велика Бресница и Мала Бресница. Дистрибутивни кабл је капацитета - 200x4x0,4 и 50x4x0,4. Примарна мрежа је подземна а секундарна мрежа мешовитог карактера .
- АТЦ Мустапић напаја насеље Мустапић. Дистрибутивни кабл је капацитета-150x4x0,4 и 100x4x0,4. Примарна мрежа је подземна а секундарна мрежа мешовитог карактера
- АТЦ Мишљеновац напаја следећа насеља:Миидњеновац и Љешница Дистрибутивни кабл је капацитета - 75x4x0,4;2x50x4x0,4 и 10x4x0,4. Примарна мрежа је подземна као и секундарна мрежа у Мишљеновцу .
- АТЦ Српце напаја следећа насеља : Српце.Зеленик и Вуковић. Дистрибутивни кабл је капацитета - 200x4x0,4. Примарна мрежа је подземна а секундарна мрежа мешовитог карактера
- АТЦТурија напаја следећа насеља:Турија,Ракова Бара и Сена. Дистрибутивни кабл је капацитета -150x4x0,4. Примарна мрежа је подземна а секундарна мрежа мешовитог карактера.
- АТЦ Раденка напаја насеље Раденка. Дистрибутивни кабл је капацитета-100x4x0,4;35x4x0,4;15x4x0,4 и 10x4x0,4. Примарна мрежа је подземна као и секундарна мрежа.
- АТЦ Дубока напаја насеље Дубока. Дистрибутивни кабл је капацитета-150x4x0,4 и 50x4x0,4. Примарна мрежа је подземна а секундарна мрежа мешовитог карактера.
- АТЦ Вољуја напаја насеље Вољуја. Дистрибутивни кабл је капацитета-150x4x0,4. Примарна мрежа је подземна а секундарна мрежа мешовитог карактера.
- АТЦ Нересница напаја насеље Нересница. Дистрибутивни кабл је капацитета-150x4x0,4. Примарна мрежа је подземна а секундарна мрежа мешовитог карактера.
- АТЦ Шевица напаја насеље Шевица. Дистрибутивни кабл је капацитета-100x4x0,4;75x4x0,4 и 2x10x4x0,4. Примарна мрежа је подземна као и секундарна мрежа.
- АТЦ Буковска напаја насеље Буковска. Дистрибутивни кабл је капацитета-75x4x0,4 и 50x4x0,4. Примарна мрежа је подземна као и секундарна мрежа.
- АТЦ Церемошња напаја насеље Церемошња. Дистрибутивни кабл је капацитета-75x4x0,4. Примарна мрежа је подземна као и секундарна мрежа.
- АТЦ Равниште напаја насеље Равниште. Дистрибутивни кабл је капацитета-40x4x0,4 и 10x4x0,4. Примарна мрежа је подземна као и секундарна мрежа.

Објекти заједничке комуналне потрошње

Међу општинском договором планирана је регионална депонија на подручју општине Жагубица, неопходно је планирати трансфер станицу на територији Кучева. Такође, потребно је постојеће дивље депоније, у непосредно окружење Пека, што је у близини извориште Млака, одакле се водом за пиће снабдева највећи део Кучева санирати и затворити.Измештањем на другу локацију, ослободио би се приступ ка Пеку на његовом

уласку у Кучево и добио изванредан простор за одмор поред реке – све до новоизграђеног моста на Пеку.

На територији општине постоје две пијаце пољопривредних и занатско прехранбених производа (зелена пијаца) у самом Кучеву и Раброву. Такође постоје и две сточне пијаце (у Кучеву и Раброву) и једна робна пијаца између рекеПек и ветеринарске станице у Кучеву.

Општински центар располаже уређеним градским гробљима (2), у улици Ратомира Атанацковића- ново гробље које је стављено ван употребе и Старо гробље које је у употреби и тренутно се дограђују одговарајући објекти. Насеља Ракова Бара, Кучајна, Нересница, Раброво, Мишљеновац, Мустапић, Српце, Зеленик, Дубока имају сеоска гробља. У насељима која немају своја сеоска гробља (а и ако имају) сахрањивање се врши на породичним гробљима у приватним парцелама, уз сагласност надлежних органа.

3.1.7. Мрежа насеља у општини Кучево

Мрежа насеља и организација простора

Мрежа насеља представља најважнији аспект просторног планирања. У општини Кучево на површини од 721 км² налази се 26 насеља у којима (2002. год.) живи 18.808 становника, или просечно 723 становника по насељу. Наведени број становника живи у 6.276 домаћинства, односно у просеку 241 домаћинство по насељу, а око 3 становника по домаћинству.

Табела 15. Класификација насеља према броју становника у 2002. години

Категорија насеља по величини	Број насеља	Учешће насеља у укупним насељ.	Број становника према категорији насеља	Учешће у укупном становништву општине
до 500	15	57,6	4.319	22,9
501-1.000	6	23,2	4.166	22,1
1.001-2.000	3	11,5	3.452	18,3
2.001-5.000	2	7,7	6.871	36,5
Укупно:	26	100,0	18.808	100,0

Извор података: РЗС - Попис 2002. године

Највећи број насеља (15) припада категорији малих села (табела 28). Само једно насеље (општински и урбани центар) имало је више од 4.500 становника и једно насеље (Нересница) од 2.365 становника, те оно припада категорији великих села. Три насеља је имало између 1.001-2.000 становника. Укупан број становника у овим насељима имао је најмање учешће (18,3%) у укупном становништву општине, док је највише становништва било у два насеља од 2.001-5.000 (36,5%) у укупном становништву општине (Кучево и Нересница).

Најмање становника је имало насеље Благојев Камен (38), а највише Кучево (4.506). Велики број малих насеља условљава постојање ретке и неразвијене мреже (3,6 насеља на 100 км²). Већина привредних, социјалних и културних служби концентрисане су у центру општине Кучево, као општинском центру.

У периоду 1991-2002. године сва насеља изузев Кучева које је имало пораст (за само 52 лица), имала су опадање становништва; Мала Бресница је задржала готово исти број становника (135 према 134 у 1991. год.).

На вишим теренима (брдско-планинско подручје) сеоске куће су дисперзно расуте, а у нижим су већ изражени нуклеуси агломирања. Данас су најбројнија групно разбијена насеља, са тенденцијом формирања полуразбијених насеља. Карактеришу се засеоцима са 5-30 кућа и више оваквих чини једно сеоско насеље. Оваква насеља преовлађују у источним и средишњим деловима општине. У засеоку кроз који пролази пут формира се примарни центар. Има случајева када се формира и мањи центар у оквиру другог засеока истог насеља, као што је нпр. у Нересници и Каони, где се формирао један центар на десној, а други на левој обали Пека. Саобраћајнице повезују засеоке у оквиру једног насеља. Засеоци су најизраженији у северном делу општине, око Раденке, Дубоке и Волује. Ту је и највише разбијених села. Изражена је тенденција „спуштања“ становништва у ниже терене и формирање низова кућа уз саобраћајнице. Ту тенденцију треба у наредном периоду подржати.

У северозападном делу општине доминирају спонтано збијена насеља. Та насеља су типична за равничарске терене источне Србије.

Улице су спонтано груписане. Чак и Кучево има кривудава споредне, а и главне улице. Збијена насеља су постајала од разбијених. Тај процес је текао тако што су сеоске куће најпре почеле да се групишу близу извора, долина потока и речица, а у новије време и саобраћајница. Како се становништво (у прво време) увећавало, простор се попуњавао новим кућама и разбијени тип насеља полако мења физиономију и претварао се у збијени. Тај процес је заустављен у задњих 20-так година будући да број становника готово да се смањило за читавих 10.000 лица.

О недовољној развијености мреже насеља говори чињеница да се још нису развили центри појединих група села, са чијим би се развојем дошло до интегралног процеса „урбанизација села“.

Западни део општине, са 367 км², има (2002. год.) око 14.105 становника или 38 ст./км². Источни део општине, са 354 км², знатно је ређе насељен, јер на готово истој/једнакој површини, има само 4.703 становника или 13 ст./км². Просечан број становника у западном делу општине износи 783, а у источном 588. Већина становника, као што смо истакли, концентрисана је у долини реке Пек, дуж саобраћајница, у нижим плодним теренима, односно у западном делу општине. Због тога је и густина насељености у овом подручју већа. Источни део је брдовит и планински, па је због тога густина насељености мања.

Аграрна густина у општини износи 8,5 активних пољопривредних становника на 100 хектара обрадиве површине. Одступања од ове вредности по насељима нису велика, што указује на релативно равномеран размештај активног пољопривредног становништва према обрадивом земљишту.

3.1.8. Туризам - Заштита животне средине **- Заштита природних и непокретних културних добара**

Туризам

Туристичка организација општине Кучево је на подручју општине Кучево утврдила већи број локација које у себи садрже туристички потенцијал.

1. Пећина Церемошња је у туристичкој експлоатацији већ 27 година. Од ове године у активној туристичкој функцији је и пећина Равништарка. Остало тек треба да добије адекватну туристичку валоризацију. Пећина Церемошња са околином обухвата врло

значајан туристички простор, који се, заједно са пећином Равништарком и њеном околином, по богатству туристичких потенцијала издваја у туристичкој понуди општине Кучево као посебна целина, односно као главни носилац развоја туризма општине Кучево.

2.Пећина Равништарка са околиним простором обухвата такође атрактивне туристичке садржаје, који заједно са околином пећине Церемошње чине саставни део једне веће амбијенталне и туристичке целине, најатрактивније у туристичкој понуди општине Кучево.

3.Дубочка пећина је највећи спелеолошки објект на територији општине Кучево. Њена дужина износи 2.275 м. Налази се на северу Звишке котлине у атару села Дубока, у подножју Звишких планина, на супротном крају општинске територије у односу на пећине Церемошња и Равништарка.

4.Кучајнско језеро је по свом настанку, вештачка акумулација изграђена почетком 70-тих година 20. века преграђивањем Кучајнске реке, леве притоке Пека, у циљу заштите села Кучајна од њених бујичних вода. Кучајнско језеро спада у мање језерске акумулације. На излазном делу језера, изграђена је бетонска брана преко које се вода прелива, стварајући водопад висине око 10.метара.

5.Језера у Лунки, језера краља Александра, краљева језера, или просто Базени, како их најчешће зову, и извор минералне воде «Дубока», налазе се у Нересници. У питању је неколико минијатурних језера, насталих испирањем злата крај Пека у периоду између Првог и Другог светског рата. Простор језера почиње око пола километара низводно од новоизграђене фабрике минералне воде «Дубока» скоро у самом центру села Нересница. Однедавно мештани села Раброво, имају једну занимљиву новину - **право језеро**. Неуређена увала поред Пека испуњена водом, која је настала дугогодишњим ископавањем песка за потребе грађевинарства. Језеро може бити врло интересантно љубитељима пецања и свима који воле одмор у природи крај језерске воде. Надомак језера, додатно уживање у природи пружа Пек, који у пространој равници области Браничева, поприма карактеристике типичне равничарске реке. За разлика од планинске реке немирног тока у области Звижда, Пек код Раброва је река мирног тока са знатно ширим речним коритом.

6.Пространи летњиковац краљевске породице Карађорђевић, величине скоро једног хектара, саграђен 1937. године, налази се у центру селу Нересница, 6. км. источно од Кучева, на магистралном путу према Мајданпеку и Неготину. Летњиковац чине два складно укомпонована дела - урбани садржај и парк.

7.Краку лу Јордан има велики туристички потенцијал за општину Кучево, посебно с обзиром на актуелну афирмацију оближњих античких локалитета, пре свега "Виминацијума" код Костолца и локалитета "Гамзиград" код Зајечара са царском палатом "Феликс Ромулијана", који је од ове године под заштитом УНЕСКА. "Краку лу Јордан" је, истина утврђени металуршки комплекс, а не град или Царска палата, али је био врло значајан јер је обезбеђивао Римско царство важним металима - златом, бакром и гвожђем. У сваком случају, између Виминацијума и Феликс Ромулијане постоји и Краку лу Јордан, као важна привредна спона између ова два римска урбана центра. Пек са притокама је најизразитија област у Србији са највише остатака старих радова на добијању злата. Почетак рударско-топионичарске активности у долини Пека везује се за долазак Римљана у ове крајеве крајем I. и почетком II. века нове ере. О обимности радова посебно сведочи податак да је цар Хадријан (117-138. г.н.е.) за своје службенике у рудницима Пека ковао посебну врсту новца, са натписом **Aeliana Pincesia** (Елијев-Хадријанов Пек).

Археометалуршки комплекс Краку лу Јордан настао је касније, средином III. века нове ере. То је био сложен и вишенаменски центар јединствен на територији Римског царства, који је био у функцији рударства злата, које се одвијало на околном простору. Комплекс је страдао у жестоком пожару крајем IV века.

8.Одмаралиште Благојев Камен у истоименом насељу.

Ово, некада веома познато одмаралиште, налази се крај магистралног пута за Мајданпек и Неготин, на левој обали Пека у подножју густих букових шума. Од Кучева је удаљено 27км. У склопу одмаралишта је ресторан са смештајним делом од 30 кревета.

9.Излетишта и видиковци су неоспорни потенцијал овог краја као што су :Излетиште "Гложана"и видиковац и излетиште брдо "Ђула" као и пешачка стаза крај десне обале Кучајнске реке,

10. Водопади:

- "Мало врело" у Раковој Бари

Водопад "Бурев" испод извора Шевичке реке у Шевици

Врело "Шумећа" у истоименом засеоку села Турија

Извор Бањског потока у подножју Ђуле на месту званом Точак.

Извор минералне воде у Раковој Бари на месту званом Бања.

Извор минералне воде "Дубока" са клисуром Буковске реке

11.Кучевска или Звишка потајница – природни феномен

Овај крашки извор, иначе редак природни феномен (у свету их има 30 а у Србији 4), којег карактерише наизменично, у кратком периоду смењивање истицања воде до потпуног пресушивања, уз карактеристичне звуке.

12.Манифестације – туристичке, културне и друге

«Хомољски мотиви» су свакако најпознатија туристичко-културна манифестација у општини Кучево, која је одавно добила регионални значај. Ова јединствена смотра изворног народног стваралаштва источне Србије се непрекидно одржава од 1968. године. То је смотра традиције, обичаја и културе, која се на овим просторима вековима чува и негује. Такође, одржава се сваке године и «ФЕСТЕФ» - фестивал етнолошког телевизијског филма. «Жанки у част» - позоришне свечаности су веома позната културна манифестација која се одржава у Раброву, ове године већ шести пут (9-11.новембра), у спомен на легендарну српску глумицу Живану, «Жанку» Стокић, која је рођена у Великом Градишту, али је своје детињство провела у Раброву.

Заштита животне средине

Територија општине Кучево је изузетно сложена у погледу природних одлика (геолошких, геоморфолошких, хидрографских, педолошких и др.) и антропогених утицаја на урбано и рурално подручје.

Иако је Просторним планом Републике Србије општински центар Кучево високо категорисан у погледу квалитета животне средине, испољени су проблеми на урбаном подручју. То се пре свега односи на повишени ниво буке, вибрација и загађења ваздуха продукцијом сагоревања насталих саобраћајем и топлофикацијом, јонизујућим и нејонизујућим зрачењем. Присутан је ризик од појаве хазарда услед изливања опасних материја које се превозе градским деоницама државних путева I и II реда, као и кроз подручја насеља Раброво, Каона Нересница.

Основни проблеми на руралном подручју јесу: нерегулисано прикупљање и неконтролисано испуштање отпадних вода у реципијенте - водотоке и земљиште; неконтролисано и неправилно коришћење агрохемикалија у пољопривреди; као и нередовно или одсуство организованог прикупљања чврстог комуналног отпада.

На подручју општине Кучево није решен проблем одлагања индустријског, медицинског и отпада из пољопривреде.

Генерално посматрано, стање квалитета воде у рекама на подручју општине је неповољно услед недовољне или неадекватне санитације насеља.

Најповољније стање животне средине имају насеља са мањим бројем становника на брдском подручју и у подножју планина.

Заштита природних и непокретних културних добара

На подручју општине Кучево три добра су заштићена по два основа, као природна добра и подручја изузетних природних вредности од посебног значаја - пећина „Церемошња" и пећина „Равништарка" као и археолошко налазиште Краку лу Јордан.

На подручју општине Кучево од утврђених културних добара има 6 споменика културе 17 добра која која уживају предходну заштиту

Евидентирана су три непокретна културна добра- сакралних споменика, 25 археолошких локалитета и 39 споменика и обележја из претходних ратова.

4.SWOT АНАЛИЗА ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ЈЛС ОПШТИНЕ КУЧЕВО

SWOT анализа представља концептуално средство за дијагнозу постојећег стања, планирање локалног, економског развоја и идентификовање стратегијских и оперативних циљева. Сумаран преглед утицаја релевантних фактора и њихове међузависности дат је илустрацијом која следи:

ПРЕДНОСТИ

Људски ресурси:

- Стипендирање ђака и студената код дефицитарних кадрова;
- Постојање стручног кадра у области здравства, социјалне заштите, просвете и културе;
- Спремност становништва за озбиљан рад и друштвено ангажовање у локалној средини;
- Повратак успешних људи из дијаспоре заинтересованих за улагање у економски развој општине.

Привредни ресурси:

- Постојећи (инсталирани) капацитети у смислу браунфилд инвестиција;
- Одлука о оснивању ЛЕР канцеларије и канцеларије за дијаспору;
- Постојање Фонда за развој пољопривреде у општини Кучево;
- Локални фондови;
- Традиција производње аутохтоних врста производа (хомолски мед, сир, јагње, ракија ...);
- Тренд развоја сектора МСП и предузетништва (повећање броја МСП, повећање удела броја запослених у МСП сектору, тј. малим и средњим предузећима);
- Развијен систем поузданог снабдевања електричном енергијом.

Природни ресурси:

- Богата сировинска основа (минерално-сировински комплекс, термоминералне воде, огроман шумски потенцијал ...);
- Значајне површине пољопривредног земљишта (погодни терени за гајење воћа (шљива, јабука ...), земљишни потенцијал за производњу биолошки здраве хране; погодни терени за прављење расадника, украсних и корисних дрвећа, ...);
- Водно богатство и туристички атрактиван простор (водни потенцијал за људску употребу, за развој сточарства, за рибарство; туристичке дестинације); еколошки чисте целине (Хомолско-Кучајске планине);
- Географски положај (добра саобраћајна повезаност: магистрални пут М-24, близина ауто-пута, железничка пруга).

СЛАБОСТИ

Стање у привреди:

- Развој у пољопривреди и туризму;
- Проблем шумарства и дрвно-прерађивачког комплекса.

Инфраструктура

- Комунална инфраструктура у граду и на руралном подручју.
- Стратешко планирање

- Развој људских ресурса;
- Квалитет услуга локалне управе;
- Партиципација грађана у раду локалне заједнице ...

Привредна структура

- Пренаглашено учешће пољопривреде у оствареном развоју (доходак, натурална потрошња великих размера, мали извоз ...);
- Недовољна сарадња привреде и науке;
- Преоријентисаност програма (свих врста) без финансијског покрића;
- Велики вишкови (технолошки) запослених као и висока старосна структура запосленог становништва.

Незавршена (или лоше одрађена) приватизација.

Стање предузетништва

Застарели производни програми

- Непостојање специфичних знања и вештина

Наслеђена пословна култура

Неразвијен сектор малих и средњих предузећа (МСП)

- Непостојање индустријске зоне и Кучеву и сеоским насељима.

Шансе/могућности

Осавремењивање коришћених технологија:

- Развој информационе и комуникационе технологије;
- Развој индустријске зоне/парка за развој прехрамбене, текстилне, дрвне индустрије ...
- Подршка коришћењу алтернативних извора енергије;
- Електрификације железничке пруге ...

Повратак на тржишта

- Извоза оријентисаност привреде;
- Економска сарадња са суседним земљама чланицама ЕУ, Међународним фондовима (приступним фондовима за образовање и усавршавање);
- Развој туризма (сеоског, спортског, ловног, риболовног, спелеолошког и сл.).

Партнерство приватног и јавног сектора

- Улагање капитала радника из дијаспоре у домаће ресурсе;
- Подршка задругарству од стране донатора;
- Доступност обука НВО и донатора за стручно усавршавање пољопривредника.

Убрзање преостале приватизације и реструктурирања

Унапређење предузетничких могућности

- Развој пољопривредне производње и могућности производње органске и здраве хране;
- Доступност фондова за удружене пољопривредне произвођаче;

-
- Тренд понуде и тражње органске хране и лековитог биља;
  - Брендирање пољопривредних производа и продаја кроз трговинске ланце;
  - Интензивирање прераде шумских плодова и лековитог биља и воћа;
  - Пласман пољопривредних производа кроз развој руралног туризма;
  - Постојање субвенција за унапређење генетског потенцијала у сточарству;
  - Тренд потражње за узгој дивљачи и ловни туризам;

Законска регулатива

- Заштита животне средине (усклађивање са ЕУ);
- Подстицај привлачењу директних инвестиција;
- Споразум о слободној трговини;
- Израда Просторног плана општине Кучево.

Инфраструктура

- Развој локалне и регионалне инфраструктуре.

Претње

Нови трендови развоја и немогућност прилагођавања (политички, технолошки, нормативни):

- Општи тренд старења популације и радне популације;
- Наставак миграције становништва;
- Загађење животне средине;
- Пораст тражње за генетски модификованом храном;
- Појава модификованих болести стоке и биљака;
- Спора и неефикасна приватизација;
- Негативне промене развојних и кредитних политика;
- Неравномеран регионални развој;
- Зауостављање процеса прикључења ЕУ;
- Политичка нестабилност земље и шире;
- Високе таксе;
- Промена аграрне политике;
- Минималне субвенције;
- Недостатак контроле увоза семена, садница, пестицида ...
- Запостављање домаћих производа и коришћење страних;
- Лоша економска ситуација;
- Непостојање ажурираних земљишних књига (катастар);
- Грађевинско земљиште у својини Републике Србије.

Макроекономска и политичка нестабилност

- Није донет Закон о денационализацији, повраћају имовине и реституцији, итд.

Општа инфраструктура и саобраћај

STRENGTHS (предности)	WEAKNESSES (слабости)
<ul style="list-style-type: none"> Државни пут I реда бр.24 Државни путеви II реда бр. 107, 256, 108а и 108ц континуална енергетска снабдевеност (вода/струја) развијена базична телекомуникациона мрежа близина међународног пловног пута Е80-Дунав(Паневропски коридор VII). железничка мрежа	<ul style="list-style-type: none"> лоше стање аутобуског возног парка застарела водоводна мрежа недостатак и застарелост туристичке сигнализације непостојање више адекватних паркинг простора(и за аутобусе)

OPPORTUNITIES (шансе)	THREATS (опасности)
<ul style="list-style-type: none"> пројекти регионалних и европских Коридора (у току) интерес за улагање у инфраструктуру заинтересованост Владе за реконструкцију железнице пад цена телекомуникационе и информатичке инфраструктуре развијени стандарди инфраструктуре и саобраћаја	<ul style="list-style-type: none"> недостатак локалних извора финансирања путне инфраструктуре смањена лојалност ино и домаћих гостију, због лошег искуства (непостојање стандарда у квалитету услуга)

Туристички производ у ужем смислу

STRENGTHS (предности)	WEAKNESSES (слабости)
<ul style="list-style-type: none"> грађани општине(гостољубиви и отворени) растућа понуда додатних садржаја нетакнута природа и богатство руралног подручја културно-историјско наслеђе гастрономија (непозната странцу) близина тржишта	<ul style="list-style-type: none"> неуређеност, у туристичком смислу, локација недовољна заштита и одржавање ресурса непостојање планских докумената недостатак иницијалне инфраструктуре за изградњу нових објеката за смештај недостатак смештајних капацитета одговарајућих стандарда недостатак нових туристичких садржаја

OPPORTUNITIES (шансе)	THREATS (опасности)
<ul style="list-style-type: none"> • позитивно мишљење о Србији, у целини, на ино тржишту • примена новина у туристичком пословању • позитивна реакција ка новој дестинацији • сегментација годишњих одмора на чешће и краће боравке у новој дестинацији(тзв. други годишњи одмор) • - потенцијал за спелеолошки туризам - отворена пећина Церемошња, док пећина у Равништу, Гаура Маре у Дубокој и Гаура Вей код Раденке још нису отворене за посету, • услови за развој руралног туризма 	<ul style="list-style-type: none"> • опадање квалитета локација за туристички развој • брз развој конкурентских дестинација • изостанак интереса потенцијалних инвеститора у туризам • недостатак професионално обликованог производа за стране туристе

Односи са другим јавним и привредним секторима

STRENGTHS (предности)	WEAKNESSES (слабости)
<ul style="list-style-type: none"> • здрава и квалитетна сеоска храна • постојање културних манифестација • подршка локалне управе стратегији развоја града, чији је саставни део и туризам • заинтересованост грађана и у сеоском подручју(већ постоје домаћинства која се баве тиме) 	<ul style="list-style-type: none"> • непостојање европских стандарда контроле хране-ХАСАП • неспровођење политике заштите културних и природних добара • производња и понуда специфичких сувенира за ово подручје • недовољна повезаност предузетника МСП-а са туристичком привредом • питања безбедности туриста

OPPORTUNITIES (шансе)	THREATS (опасности)
<ul style="list-style-type: none"> • заинтересованост сеоских домаћинстава за бављење туризмом • постојање иницијатива за пропратну туристичку понуду (производња сувенира и сл.) 	<ul style="list-style-type: none"> • низак ниво понуде и незадовољство корисника • непостојање раста у делатностима комплементарним туризму • заостајање у трци са конкуренцијом

Организација, управљање и подстицање развоја пољопривреде

STRENGTHS (предности)	WEAKNESSES (слабости)
<ul style="list-style-type: none"> • Постојање задруге и објеката (откупне станице, мини фарме) • Постојање произвођача са високом одгајивачком културом-традиционалисти • Богатство шумским плодовима: врџањ ,купина, аутохтоно самоникло лековито биље • Водни потенцијал за рибарство и рибогојство • Погодан терен за гајење воћа (шљиве, јабуке, грожђе) • Погодни терени за прављење расадника, украсних и корисних дрвећа • Постојање Фонда за развој пољопривреде општине Кучево • Терени и хетермалне воде за бављење повртарством • Слободне пашњачке површине • Агроеколошки услови • Потенцијал за производњу биолошки здраве хране • Добар генетски потенцијал у говедарству • Велики број пчелара, преко 3000 пчелињих друштава • Традиција у производњи аутохтоних врста - хомолски сир, хомолско јагње, хомолски мед, домаћа ракија • Атрактивна природа за сеоски туризам	<ul style="list-style-type: none"> • Непостојање удружења и недовољна заинтересованост пољопривредника за удруживање • Неорганизованост пољопривредних произвођача и непостојање организованог тржишта пољопривредних производа • Застарела механизација и уситњени поседе • Неизграђена инфраструктура по селима • Неповољна образовна и старосна структура руралног становништва

OPPORTUNITIES (шансе)	THREATS (опасности)
<ul style="list-style-type: none"> • Доступност фондова за удружене произвођаче - Добијање погодних почетничких кредита од министарстава • Доступност обука НВО и донатора за стручно усавршавање пољопривредника • Тренд понуде и тражње органске хране и лековитог биља • Брендирање пољопривредних производа и продаја кроз трговинске ланце • Интензивирање прераде шумских плодова и лековитог биља и воћа • Гласман пољопривредних производа кроз развој руралног туризма • Постојање субвенције за унапређење генетског потенцијала у сточарству • Тренд потражње за загој дивљачи и ловни туризам • Оснивање Агро-бизнис центра	<ul style="list-style-type: none"> • Промена аграрне политике • Пораст генетски модификоване органске хране • Појава модификованих болести стоке и биљака • Повећана загађеност човекове средине • Високе улазне баријере на тржишту • Миграција становништва • Неповољна политика кредитирања • Минималне субвенције • Недостатак контроле увоза семена, садница, пестицида • Запостављање домаћих производа и коришћење страних (увозни лоби)

Људи (образовање, здравље, социјална питања...)

STRENGTHS (предности)	WEAKNESSES (слабости)
<ul style="list-style-type: none"> • Постојање стратегија развоја локалних услуга социјалне заштите и општинског развојног плана • Повратак успешних људи из дијаспоре заинтересованих за улагање у општи развој општине • Постојање довољно стручног кадра у појединим областима (здравству, социјалној заштити, просвети, култури, духовној области, правосуђу) • Спремност за ангажовање у области: културе, цркве, социјалној заштити, здравству, правосуђу	<ul style="list-style-type: none"> • Пад наталитета и смањење броја становника • Повећана миграција младих • Неповољна старосна структура (велика заступљеност становништва преко 60 година) • Недовољно различитих удружења • Лоша материјална ситуација • Недовољна информисаност људи за друштвеним ангажовањем
OPPORTUNITIES (шансе)	THREATS (опасности)
<ul style="list-style-type: none"> • Подршка задрugarству од стране донатора • Доступност Европских приступних фондова за образовање и усавршавање • Нови видови социјалних услуга и установа социјалне заштите за душевне болеснике • Доступност средстава НИП-а за финансирање Пројеката • Распољивост фондова за организовање јавних радова • Улагање капитала радника из дијаспоре у домаће ресурсе	<ul style="list-style-type: none"> • Лоша економска ситуација • Политичка нестабилност • Повећан број стресних ситуација услед промењеног начина живота